

Heikki Mansikkaniemi

**Opettajan elämää
Suomessa
ja Ruotsissa**

OPETTAJAN ELÄMÄÄ SUOMESSA JA RUOTSISSA

Heikki Mansikkaniemi

© 2020 Heikki Mansikkaniemi

Kannen suunnittelu: Books on Demand

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-1481-2

ESIPUHE

TAUSTAA RUOTSIIN MUUTOLLE

Suomalaisia alkoi muuttaa Ruotsiin pohjoismaiden työmarkkinoiden vapauduttua 1954. Pohjoismaat liitti tiiviimmin yhteen vuonna 1952 perustettu Pohjoismaiden neuvosto. Suomi pääsi jäseneksi vuonna 1955.

Työmarkkinoiden vapautuminen sai kuitenkin liikkeelle siirtolaisuuden Suomesta. Ruotsihan oli onnistunut pysymään toisen maailmansodan ulkopuolella. Sillä aikaa kun muut pohjoismaat sotivat, Ruotsi pääsi kehittämään talous- ja yhteiskuntaelämäänsä. Suomi oli vajonnut köyhyyteen, jota sodan hävitykset ja korvaukset rasittivat. Köyhä etsii tietenkin aina parempia mahdollisuuksia selvitä elämässään. Ruotsi taas kärsi kovasta työvoimapulasta, joten päätös lähteä useimmille oli helppo. Oli harvinaista, että työntekijä saattoi valita jopa työnsä ja työpaikkakuntansa. Työnantaja järjesti siitä paitsi asunnon. Ruotsin työnantajat tunnettiin myös humaaneina verrattuna Suomen hyvin äksyihin työnantajiin.

Moni suomalainen lähtiessään Ruotsiin ei tiennyt, minne mennä. Ratkaisu syntyi vasta Tukholman satamassa. Jotkut jäivät Tukholmaan, jotkut taas ottivat junan vähän niin kuin summanmutikassa Tukholman ulkopuolelle. Hypättiin siihen junaan, joka lähti ensimmäisenä.

Palkat olivat aivan toista luokkaa kuin Suomessa. Niinpä ruotsin-

suomalaiset alkoivat näyttää varallisuuttaan muillekin. Auto hankittiin ensimmäisenä näyttävänä esimerkkinä menestyksestä. Volvot ilmestyivät Suomen teille kesäisin. Monet Suomen suomalaiset kokivat ruotsinsuomalaisten autot kerskailuna. Sitähän se tietenkin jossain määrin oli. Muuttamisen varjopuolia alkoi myös tulla vähitellen päivänvaloon. Kantaväestön ja suomalaisten välit eivät aina olleet niin lämpimät. Monet suomalaiset saivat kuulla finnjäveliä ja muuta loukkaavaa kielenkäyttöä. Suomalaisia pidettiin viinaan menevinä ja tappelun haluisina. Jonkin verran Suomesta tietenkin ajautui alamaailman väkeä varsinkin Tukholmaan, mutta yleistyksyet ovat aina vaarallisia. Toisaalta suomalaisia pidettiin ahkerina ja tunnollisina työntekijöinä.

Muuttoliike alkoi vähitellen kiihtyä 1960-luvulla saavuttaen lakipisteensä 60- ja 70-lukujen vaihteessa. Suurin osa lähti työn takia, mutta oli tietenkin muitakin syitä. Osa lähti uteliaisuuttaan tai seikkailunhalusta, ehkä joku lähti myös vapaamman elämän ja ilmapiiirin vuoksi. Omasta asuinympäristöstäni muutti valtavat määrät. Oma pieni syntymäkyläni tyhjeni melko lailla. Muuttajia lähti paitsi Ruotsiin myös USA:han, Etelä-Suomeen ja Pohjanmaan taajamiin. Närpiö oli suuri muuttoliikkeen kärsijä. Paluumuutto alkoi näkyä vähitellen. Suurimmillaan paluumuutto taisi olla 80-luvulla. Suomen ja Ruotsin välistä muuttoliikettä on esiintynyt kautta historian, ja tuskin se loppuu koskaan kokonaan.

Vähitellen rupesi Suomeen leviämään tietoja suomalaisten ongelmista. Koska suurin osa muuttajista oli nuoria, heille alkoi vähitellen syntyä lapsia. Monilla oli jo Suomesta lähtiessä lapsia mukana. Alettiin puhua lasten kouluongelmista ja puolikielisyysdestä. Lehdet kirjoittivat myös hälyttäviä uutisia.

OMA TAUSTA

Itse kasvoin muuttoliikkeen vaivaamassa pienessä kylässä. Lapsia oli runsaasti, koska kuuluin suuriin ikäluokkiin. Lapsipaljouden takia pääsin käymään kansakoulua omassa kylässäni. Koulu oli Närpiön ja Teuvan yhteinen. Pienestä pitäen jouduin kuulemaan ja lu-

kemaan muuttoliikkeestä. Oma veljeni ja siskoni kävivät jo aikaisin 1950-luvulla Ruotsissa. Sisko työskenteli Västeråsin hotelleissa tiskaajana ja myöhemmin hoitoalalla Tukholmassa. Veljeni hakasi metsää Tuhkolman lähistöllä ensi kerralla, mutta toisella kerralla hän sai töitä Oxelössundin metallitehtaalla.

Kiinnostukseni ruotsin kieltä ja Ruotsia kohtaan alkoi hyvin pieneenä oikeastaan omasta kylästä, joka oli kaksikielinen. Yleensä kaupassa tai urheilutapahtumissa kieliryhmät tapasivat toisiaan. Lisäksi kotiini oli tilattu paikallinen ruotsinkielinen lehti. Yritin siitä saada selvää joistain asioista. Ilmoituksista ja urheilusta oli helpoin lähteä. Naapurin emäntä osasi ruotsia, joten kysyin joskus häneltä, mitä jokin sana tai lause merkitsee. Vanhemmat sisareni hallitsivat myös enemmän tai vähemmän ruotsia. Äidinäitini oli myös alkujaan ruotsinkielinen, joten tiesin siltä suunnalta löytyvän ruotsalaista sukua. Isäni oli kiinnostunut ruotsista ja ruotsalaisista, koska hän kävi metsätöissä ja kasvihuoneilla Närpiössä. Poliitikkona hän kannatti yhteistyötä Närpiön kanssa.

Keskikoulussa pärjäsinkin tietenkin hyvin ruotsissa. Olin toisin sanoen kymppin oppilas. Lukiolla kirjoittelin useampiinkin otteeseen aineita ruotsinsuomalaisista. Tietoja niihin sai paitsi omakohtaisista kontakteista myös lehtien kirjoituksista. Ei ollut mikään ihme, että lukion jälkeen jatkoin ruotsin opiskelua Turun yliopistossa. Tosin alussa se oli hyvinkin tuskaista, mutta mitä pidemmälle opinnot etenivät, sitä paremmin ne sujuivat.

Olin koko ajan ajattelut muuttoa Ruotsiin, jos en saisi Suomesta töitä. Katsoin, että minulla oli siihen melko vankka pohja pärjätäkseen opettajana. Kokeilin kuitenkin ensin Suomessa. Minulle järjestyi töitä 2 vuodeksi Paraisilta, mutta sitten tuli tenä vastaan. Oli lähes pakko hakea töitä Ruotsista. Tiesin, että siellä on kova pula suomalaista opettajista, joten lähettelin hakemuksiani 10 paikkakunnalle. Muualla tärppäsi, mutta Södertäljeen en kelvannut.

ESIPUHE

OPETTAJAN ELÄMÄÄ SUOMESSA JA RUOTSISSA

PARAISTEN RUOTSINKIELINEN ALA-ASTE

Ala-asteen oppilaat olivat ruotsinkielisiä ja hyvin kasvatettuja. He nousivat ylös, kun opettaja astui sisään, ja tervehtivät. Muistiin on jäänyt mm. muuan luokanopettaja Lilli, joka oli opettanut oppilaansa hyvin tavoille. Lillin kanssa oli mukava jutella, ja hän oli seurallinen ihminen, joka kyseli innostuneesti oppilaistaan ja auttoi tarvittaessa. Apua ei juuri tarvittu.

Kiinnyn nopeasti oppilaisiini. Malmin koulusta sain opetettavakseni 5 ryhmää. Muiden luokanvalvojat eivät niinkään ole jääneet muistiin. Lisäksi jouduin apukoululaistenkin opettajaksi. Heidät piti saada ymmärtämään suomen ja englannin alkeita. Kerran saapui tarkastaja koululle katsoakseen uuden opettajan toimintaa. Apukoululaisien kanssa oli ongelmia. Puolet 10 oppilaasta oli poissa. Loputkin olivat haluttomia opiskelemaan englantia. Tarkastaja arvosteli minua hieman motivoinnin puutteesta. Samaten luokanopettajaa toruttiin siitä, että niin moni oli poissa. Muiden tarkastettavien kanssa opetus sujui, niin kuin pitikin. Koulun rehtoria ei näkynyt koskaan tunneillani.

Työni teki hankalaksi se, että minun piti käydä viikon aikana viidellä koululla. Koulut olivat Skräbbölen, Kirjalan, Lielahden, Sunnanber-

gin ja Malmin koulu. Koska opinnot olivat vielä kesken, rahaa ei ollut autoon, vaan matkat taittuivat mopolla. Tiesin, että mopoilu on talvella kylmää. Lisäksi saattaisi mopoa olla vaikea käynnistää tosi kylmällä. Terveyskin saattaisi joutua vaaralle alttiiksi. Siitä nyt vain rohkeasti aloittelemaan uraa.

Minulla oli onneksi kokemusta kulkea aikanaan pitkät koulumatkat keskikoulu- ja lukioaikana. Yhdensuuntaista matkaa kertyi lähes 15 kilometriä. Matkat kuljettiin etupäässä polkupyörällä. Syksyt ja kevät sujuivat mukavasti. Oli enimmäkseen nautinnollista pyöräillä, kun linnut lauloivat ja luonto viheriöi. Toista oli talvella lähes 30 asteen pakkasessa. Joskus tosin hypättiin bussiin tai junaan.

Ajatusmaailma viivähteli vielä hetkisen menneessä kahdessa vuodessa. Pinnalle pulpahteli sekä kauniita että epämiellyttäviä muistoja. Pääkoulun rehtori oli yksisilmäinen ja hieman epäreilu rehtori. Jansson oli Paraisten ruotsinkielisten napamiehiä. Hän oli luonteeltaan tyypillinen saaristolainen: epävarma, vaikeasti puhuteltava ja luotaantyöntävä. Hän oli niin sanottua pakenijatyyppejä. Hän opetti itse musiikkia ja laulua. Epärehellisyys ilmeni selvästi, kun olin jou tumassa pois tehtävästäni. Hän ei voinut millään sanoa, että asia oli jo aikaa sitten päätetty. Sivistystoimenjohtajan vaimolle oli luvattu paikkani. Tosin en ollut pätevä, mutta pätevämpi kuitenkin kuin tilalleni valittu. Jansson juoksutti minua turhaan lääninhallituksessa tarkastajan puheilla. Sieltä löytyi yhtä umpimielinen virkailija kuin Paraisiltakin. Asia valkeni vasta vähitellen, kun huomasin, ettei minulle heinäkuun puoliväliin mennessä ollut kerrottu totuutta. Soitin suomenkieliselle sivistystoimenjohtajalle. Hän tuntui olevan tietoinen kohtalostani ja tarjosi saman tien paikkaa Paraisten suomenkielisen yläasteen ruotsin, saksan ja uskonnon opettajana. Otin tarjouksen mielihyvin vastaan, koska en ollut suunnitellut muuta kuin kortistoon menoa. Tuskin sieltäkään olisi mitään löytynyt, koska niihin aikoihin työttömyys oli korkealla öljykriisin takia.

PARAISTEN SUOMENKIELINEN YLÄASTE

Niinpä syksyllä ajelin mopollani kohti yläastetta, joka sijaitsi lähellä ruotsalaista peruskoulua. Nyt oli ainakin yksi hyvä puoli edelliseen vuoteen verrattuna. Minun ei tarvinnut kiertää koululta toiselle.

Vuonna 1974 liitettiin keskikoulu ja kansalaiskoulu Paraisilla toisiinsa, mikä ei käynyt aivan kitkatta. Keskikoulun opettajat eivät olleet tottuneet vaikeisiin tapauksiin, mutta nyt niitä tuli riittämiin. Kansalaiskoulusta tulleet oppilaat työllistivät opettajia paitsi tunneilla ja välitunneilla myös lisääntyneillä opettajainkokouksilla. Kaikenlaisista pahaa ilmeni: varastelua, pahoinpitelyjä, vandalismia ja tuntien kuritonta häirintää. Tupakanpoltto tuli ongelmaksi kansalaiskoulun oppilaiden myötä.

Ei riittänyt, että oppilaat häiriköivät. Keskikoululla oli heikohko rehtori, jolla ei ollut johtaminen hallinnassa. Vahvat opettajat tekivät, mitä halusivat. Kansalaiskoulun rehtori kuului taas voimanaisiin, joten tie koitoksiin oli avoinna. Suullinen yhteydenpito katkesi melko nopeasti ja muuttui kirjallisiksi viesteiksi.

Yläasteella työskenteli muutenkin omalaatuisia opettajatyyppejä. Englannin opettaja oli hyvin aggressiivinen eikä antanut arvoa muille aineille eikä opettajille. Kuuleman mukaan syynä oli se, että hän ei ollut saanut lapsia vaan oli joutunut adoptoimaan lapsensa. Jouduin hänen kanssaan kerran todella suuriin ongelmiin, kun kyselin kerran aamunavauspuheessani ruotsin kielen merkityksestä kaksikielisellä paikkakunnalla. Ruotsinkieliset olivat jopa enemmistönä. Ihmettelin sitä, ettei suomen- ja ruotsinkielisten koulujen välillä ollut minkäänlaista kanssakäymistä. Miten voi opiskella kieltä, jos ei ole mahdollista harjoitella sitä, tuumiskelin. En silloin vielä tiennyt, missä syy on. Olin vielä kaikessa liian sinisilmäinen. Englannin opettaja vastasi seuraavassa aamunavauksessa, että englanti on kaikkein tärkein kieli ja kaikki muu on vain hyminää. En ollut edes asettanut millään tavoin kyseenalaiseksi englannin hallitsevaa asemaa vaan sitä, että eri kieliryhmien välistä yhteistyötä ei esiintynyt.

Äidinkielen opettaja Satu Ervanto havitteli rehtorin virkaa. Opetta-

jien juhliessa Hamburger Börsissä Turussa syyslukukauden päättymistä Satu kuulutti ääneen, että hänestä tulee koulun seuraava rehtori. Minulle ei koskaan kantautunut tietoa, toteutuiko Sadun haave. Hän asui Turussa. Mieleen on jäänyt, kuinka Satu kantoi lähes päivittäin valtavia kirjamääriä oppilailleen luettavaksi. Toinen Turussa asunut opettaja oli Risto Jussilainen. Hänet tunnettiin kaljaan menevänä liikunnan opettajana. Poikien käsityön opettaja Juhani Kallio asui samaten Turussa. Hän tuli tunnetuksi siitä, että hän muistutti joka päivä naisen ja miehen välisestä pienestä erosta. Matematiikan ja fysiikan opettaja oli koulun entinen rehtori, joka aiheutti vaikeuksia kriittisellä suhtautumisellaan uuteen rehtoriin. Mauno Virtasella oli pitkä parta ja nuhuinen ulkoasu. Hän taisi olla ainut, joka tupakoi. Silloin sai vielä sauhutella lähes joka paikassa.

Opettajat järjestivät silloin tällöin juhlia. Ruotsinkieliset opettajat eivät juuri juhlimisesta välittäneet. Porukka oli naisvaltaista ja kotirouvatyyppejä. Yhden ainoan kerran muistan käyneeni heidän kanssaan Turun seurahuoneella iltaa istumassa. Siellä oli myös ruotsalaisen lukion suomen kielen opettaja, jota vastaan vanhemmat olivat jättäneet valituksen. Siitä voi päätellä, että suomi koettiin tärkeäksi kieleksi. Opettaja lopetti muistaakseni kesken vuoden työssä Sarlinin koulussa.

Yläasteen suomalaisilla oli muutamia mieleen jääneitä juhlia. Englannin opettaja järjesti kerran kotonaan juhlan työkavereilleen. Moni tuli juhlaan rankasti juomilla pohjustettuna. Juhlassa tarjottiin lisäksi erilaisia vahvoja juomia. Käytiin saunassa. Siellä minulle kävi pieni moka, kun kalsarit vaihtuivat talon isännän kalsareihin. Jälkeenpäin asia tuntui nololta, eikä siitä puhuttu jälkeenpäin.

Erään kerran lähdettiin joukolla Gyltöhin Korppoon saarelle. Siellä toimi varuskunta vuoreen kaivettuna. Kaiku oli melkoinen käytävillä. Varuskuntakierroksen jälkeen suunnattiin upseerikerholle. Siellä syötiin, juotiin ja laulettiin. Juoma oli halpaa, joten sitä tilattiin pöytiin pulloittain eikä laseittain. Paluumatkalla monet olivat lähestulkoon muistamattomassa tilassa. Kova keskustelu oli käynnissä. Laulet-

tiin niin, että koko bussi raikui. Perille päästiin kuitenkin onnellisesti, eikä töihin meno seuraavana aamuna tuottanut haittaa. Nuorena jaksaa.

En paljokaan kaipaillut Paraista, vaikka jouduinkin sieltä lähtemään työpakolaiseksi Eskilstunaan. Parasta Paraisissa oli Turun läheisyys. Sinne saattoi lähteä, jos pienen paikkakunnan ahdistuneisuus sai yliotteen. Turussa oli kulttuurielämää: jalkapalloa, teatteria, konsertteja, poliittisia tapahtumia, ravintoloita ja paljon muuta. Ei ihme, että paraislaiset olivatkin sisäänpäin kääntyneitä, itseensä kyllästyneitä, suorastaan vihamielisen kuvan itsestään antava porukka. Muistan parikin ravintolakäyntiä Paraisilla. Molemmilla kerroilla menin ravintolaan vieraideni kanssa. Ensimmäisen kerran jälkeen sattui joku oppilaistani näkemään lähtöni ravintolasta. Siitä sitä riemua riittikin. Pian kaikki oppilaat saivat tietää ravintolakäynnistäni. Riemua ja ilkeyttä riitti. Toisella kertaa paraislaiset naiset suututtivat vieraani, kun he eivät halunneet tanssia hänen kanssaan. Ajattelin useastikin, onko täällä koskaan edes yritetty kasvattaa rehellisiä ihmisiä. Elämä oli muutenkin pysähtynyttä ja perinteisiin takertunutta. Paikkakunta muuttuu kireäksi, jos ei esiinny juuri muuttoliikettä. Kehittymisen mahdollisuudet ovat pienet.

Jossain määrin Turkuakin vaivasi sama ilmiö. Siihen aikaan jo puhuttiin Turun taudista. Käsitin sen sekä taloudellisena että henkisenä lamana. Siihen aikaan Ralf Långbacka ja Kalle Holmberg yrittivät saada eloa kehtoon nukahtaneeseen kulttuuriin. Äärioikeistolainen Turun Sanomat kävi heti kaksikon kimppuun. Pari kesti kuitenkin vihanilmauksia kunnioitettavat viisi vuotta. Kun Kalle ja Ralf jättivät Turun Kaupunginteatterin, katsojaluvut romahtivat pohjalukemiin. Turullakin on ongelmana liiallinen juuttuminen menneisyyteen. Mutta Turulla oli se hyvä puoli, että se oli iso, ja siten löytyi valtakulttuurin takaa paljon moniarvoista kulttuuria. Ei tarvinnut tyytyä Turun Sanomien esittämään maailmaan. Varjossa eli muun muassa ylioppilaiden maailma. Siihen aikaan Ylioppilaslehti oli radikaalinen, vaikkakin kokoomus muutti senkin vähitellen mitäänsanomattomaksi äärioikeistolaiseksi äänitorveksi. Olin opiskellut kieliä

Turun yliopistossa ja tunsin hieman sitäkin maailmaa. 1970-luvun alussa taistolaiset pitivät melkoista ääntä. Muuan tuttuni oli liittynyt taistolaisiin. Hänen maalaisliittolaisessa kodissaan ei asiasta oikein pidetty. Niinpä hänen suhteensa vanhempiin katkesivat poliittisen toiminnan vuoksi.

VALMISTAUTUMISTA

Olin valmistautunut Ruotsiin muuttoon omasta mielestäni monipuolisesti. Jo vuosikausia olin lukenut Ruotsin iltpäivälehtiä, enimmäkseen Aftonbladetia. Ruotsin historiakin oli tullut pääpiirteittäin tutuksi yliopiston Ruotsin historian luennoilla. Samaten olin perehtynyt Ruotsin kirjallisuuteen sekä teoreettisesti että käytännöllisesti. Suosikkejani olivat Vilhelm Moberg, Harry Martinsson, Eyvind Johansson ja erityisesti Per Anders Fogelström. Hänen Tukholma-sarjansa kiehtoi kokonaisuudessaan. Niissä välähteli siellä täällä suomalaisten elämää historian virrassa. Yhteiskunnallinen kiinnostukseni oli ollut suurta lähes lapsesta pitäen, koska isäni oli melko aktiivinen kunnallisessa elämässä. Olin hyvin perehtynyt Hjalmar Brantingin, Per Albin Hanssonin, Tage Erlanderin ja Olof Palmen elämäkertoihin ja aikaansaannoksiin. 1930-luvun suurista ruotsalaisista vasemistolaisvaikuttajista Ernst Wigforss ja Ernst Karlefors olivat erittäin merkittäviä. Wigforss oli 1930-luvulla porvarien vihatuin ihminen vain siksi, että väitti sellaisen maan, jolla oli varaa työttömyyteen, olevan todella rikas. Palmessa kiinnosti alusta lähtien hänen rohkeutensa. Erlanderin avustajasta kehittyi vähitellen Ruotsin menestyksekkään poliitikko toisen maailmansodan jälkeen. Hän hallitsi erinomaisesti kielen retoriikan. Palmen oli helppo ärsyttää porvareita, koska hän tunsu heidän lähtökohtansa ja taustansa. Palme oli itse lähtöisin varakkaasta suvusta. Rohkeus ilmeni mm. silloin, kun hän uskalsi tuomita USA:n Vietnamin sodan. Palme marssi Tukholmassa yhdessä Vietnamin suurlähettiläänsä kanssa sotaa vastaan. Kuuluisiksi tulivat hänen sanansa ”Saatanan murhaajat”, kun USA järjesti jouluaattona 1972 Hanoiin hirmupommitukset.

REHTORIN EROKIRJE

Täysin ratkaisevaksi lähdölleni Ruotsiin muodostui Paraisten suomenkielisen yläasteen lähettämä kirje minulle kesällä 1975.

”Terve Heikki Huonoja uutisia: Paraisilta lähti Turkuun oppikouluun niin paljon oppilaita, että yksi yläasteen luokanopettajan virka tuli tarpeettomaksi. Tällöin Anssi olisi jäänyt työttömäksi. Aiemmin oli sovittu hänen, Veijon ja eräiden opettajien (mm. Sadun) kanssa, että jos näin hullusti kävisi, Anssille pitäisi antaa yläasteelta niin paljon tunteja, että hän tulisi ensi vuoden toimeen. Kaikkiaan vapaita tunteja oli 29,5 vt+ ruotsin suppeampi kurssi 7. luokalla, 3 vt. Niitä haluvia opettajia oli 3, nimittäin Anssi 2 vuotta koulussa olleena, sinä vuoden ja Kaija puoli vuotta olleena. Nyt ei kuitenkaan ole pyyssä kolmen eikä kahden jakoa, joten nuo tunnit ruotsia ja mahdollisesti mukana olevaa englannin yleiskurssia (2 vt.) lukuun ottamatta täytyy tässä tilanteessa antaa Anssille samalla lykäten edellisessä kirjeessäni mainitsemani tuntiopettajan viran perustamista ainakin vuodella. Se pyyhittiin pois esityslistalta, kun eilen selvisi, että yksi kunnan mahdollisesti pätevistä opettajista eli Anssi uhkaa jäädä työttömäksi. Koska 3 vt. ruotsia ei varmasti sinulle olisi riittänyt, sen opettaa Marika tai hänen sijaisensa. Ratkaisu ei ole ollut minulle helppo, vaikka aikoinaan yritin sinua sen varalle valmistaa. Nyt voin vain toivoa, että sen sittenkin pitkällä tähtäimellä on sinulle onneksi, kun saat opiskelusi valmiiksi nopeammin ja löydät oikean paikkasi elämässä, joka henkilökohtaisen mielipiteeni mukaan ei välttämättä ole opettajan vaan esim. tutkijan ura. Toivon sinulle kaikkea hyvää jatkossa ja pyydän, ettet ota tätä missään nimessä henkilökohtaisena. En todellakaan viime syksynä ajatellut kuin vuoden kiinnitystä, koska tiesin hyvin, että ruotsin tunnit vähenivät koko ajan ja riittävät jatkossa hädin tuskin edes Ailalle ja että saksa on koulussamme katoava kieli. Ne muut tunnithan tulivat täyteen, jotta olisi saatu riittävä toimeentulo taatuksi sinulle lukuvuodeksi 1974–75 ja selvitty lehtori Hermosen yllättävästä poisjäämisestä. Työtodistuksen saat koulutoimistosta. Toivon sinun pikaisesti ottavan yhteyttä Järnströmiin, ellet halua niitä 2 vt. siellä tai haluat

ne peräkkäin. Hän ei tiedä tästä vielä mitään, mutta sen sijaan Satu, Kirsi, Veijo ym. ovat asiasta tietoisia. Kiitos tunnollisesta työstäsi vaikeissa olosuhteissa. Hyvää kesää: Seppo.”

Mietin itsekseni, mitä tähänkin sanoisi. Kaikkialla luultavasti muodostuu sisäpiiri, joka päättää ulkokehällä olevien kohtalosta. Epäpätevät vievät voiton, jos sattuvat kuulumaan sisäpiireihin. Paraiten mainetta ei tämäkään juuri parantanut. Paitsi ympäristö myös ihmiset siellä vaikuttivat olevan kovin synkkämielisiä. Päivällä ennen lähtöäni kokosin vanhaan matkalaukkuuni vaatteita ja muuttaman kirjan. Radio oli päällä ja muistin kuulleen sieltä ennen satamaan lähtöä Juha Vainion Kolmatta linjaa takaisin:

*Mä Kolmatta linjaa takaisin kuljen kerran
ja rahaa on, takaan sen.
Kun Kolmatta linjaa askelin käyn herran,
saa vanhat saatavat jokainen.
Saa Oivan portsari lantin, jonka velkaa jäin,
Voin itsetuntoa nostaa shekkivihollain,
ja maksan kelloni pantin kymppikääröilläin,
voin iskut ilkeät kestää, jotka kerran sain,
Kun löydän Limperin Antin, sille kädestäin mä
heitän kuin luun femman näin.
Voin sylin lämpöä ostaa, jos mä tahdon vain, mut
ostaa en voi nuoruuttain.
Kun Kolmatta linjaa takaisin kuljen kerran,
saa vanhat saatavat jokainen.
Kun Kolmatta linjaa takaisin kuljen kerran,
niin tiedän; yhtä en koskaan takaisin saa.
On nuoruusaika jäänyt taa!*

Takaraivossani jossakin pyöri laulun sanojen merkitys. Nuoruutta ei ole vielä menetetty, vaan se oli paraikaa menossa. Joskus varmaan tulee asia ajankohtaiseksi. Nyt vain Ruotsiin viettämään nuoruusvuosia. Ikää oli kertynyt vasta 28 vuotta, joten yhtä jos toistakin

ehti vielä tapahtua ennen kaukana häämöttävää eläkeikää. Ehkä jossain vaiheessa rahaa tulisi niin, että laulun sankarin tavoin voisin runsain käsin antaa portsarille juomarahoja.

Nyt sitten viimeinen ateria kotona ennen laivalle lähtöä. Vaimoni oli valmistanut maittavan aterian kahvi jälkiruokana. Tosin minulla oli aikomuksena mennä laivalla syömään seisovaan pöytään.

LÄHTÖ

Lähtö asuinpaikasta toiseen on aina raskasta, vaikka asuinpaikka olisi ollut kuinka ankea tahansa. Sellainen tunne minulla nyt oli. Tulevaisuuden epävarmuus oli pahinta. Eskilstunankin työmääräys oli vain joulukuun asti. Mitä sitten, jos opettaminen päättyykin puoleen vuoteen? Suomi olisi merkinnyt vielä suurempaa epävarmuutta. Muitakin töitä ehkä löytyisi tarvittaessa, sillä Ruotsin työttömyys oli vain kahden prosentin luokkaa. Mieli oli kuitenkin optimistinen. Puolen tunnin päässä oleva bussiasema jo välkkyi silmissäni. Matkatavarat eivät paljoa painaneet. Jonkinlainen haikeus käväisi mielessä. Vaimo jäi yksin Paraisille. Tosin oli sovittu, että hänkin hakeutuisi Eskilstunaan syksyn kuluessa.

Bussi oli lähes tyhjä. Maksoin matkan Turkuun ja istuuduin keskele autoa. Pitkään aikaan en näkisi näitä maisemia. Kauneinta matkan varrella oli merenlahden yli kulkeva silta. Varsinkin maisemat iltauringossa olivat mahtavaa katseltavaa. Nyt käännettiin Paraisen tieltä Helsinki–Turku-tielle. Lähestyttiin Turun keskustaa ja yliopistoaluetta. Minulle tuli mieleeni vielä opiskeluun liittyviä asioita. Minä olin heti ylioppilastutkinnon jälkeen pyrkinyt Turun yliopistoon opiskelemaan pohjoismaisia kieliä. Selvisinkin pääsykokeista parhaiten koko joukosta. Jätin poissaoloilmoituksen lukuvuodeksi 1966–67 suorittaakseni armeijan ennen opiskeluja.

OPISKELUT TURUSSA

Vuoden 1967 syyskuun puolivälissä suuntasin kulkuni bussilla Turkuun. Veljeni oli jo opiskellut siellä matemaattisia aineita kolmisen vuotta. Asetuin asumaan hänen kanssaan. Huone oli pieni. Kaksi

sänkyä mahtuivat juuri ja juuri siihen. Voi sanoa, että minulla oli josain määrin tuuria, koska ystäväni Pekka joutui asumaan matkustajakodissa kaksi ensimmäistä kuukautta, ennen kuin hän onnistui saamaan alivuokralaisasunnon. Hän asui lähellä samaa paikkaa kuin minä. Huonetoverikseen Pekka sai Juhani Peltonen -nimisen luokkaopettajaksi opiskelevan hämäläisen. Vaikka asuimme niin lähellä toisiamme, niin emme käyneet kuitenkaan vapaa-aikoina samoissa paikoissa kuin hyvin harvoin. Pekka harrasti opiskeluaikoinaan huomattavasti enemmän juhlimista kuin minä. Pysyimme erillään myös, koska Pekka opiskeli matemaattisia aineita ja minä kieliä. Joskus saatoimme käydä pohjalaisen osakunnan yhteislauluteluissa samaan aikaan. Tilaisuudet olivat aina oluen ja viinasten siivittämiä. Pääasia oli kuitenkin laulaminen.

Veljeni kanssa kävimme taas kuuntelemassa erilaisia poliittisia tilaisuuksia. Fidel Castro oli muutamia vuosia sitten tehnyt Kuubassa vallankaappauksen, joten kuubalaisia esiintyi runsaasti ympäri maata selostamassa Kuuban politiikkaa. Eduskuntavaalit saivat myös meidät liikkeelle. Toinen harrastus, johon osallistuin yhdessä veljeni kanssa, oli shakinpeluun hänen opiskelijakaveriensa kanssa. Asuin veljeni kanssa kaksi vuotta. Hän valmistui ja lähti Kokkolan seudulle opettajaksi. Muutin asumaan pikkuserkkuni kanssa Puutorin laitaa Tuureporinkadulle. Meidän yhteiset harrastuksemme olivat lähes jokaviikkoiset kortinpeluu- ja kaljaillat. Niitä vietettiin yleensä tiistaisin. Saatoimme lähteä jatkoillekin, jos olimme saaneet tarpeeksi kimmoketta oluesta. Suuntana oli useimmiten ravintola Haarikka. Humalistonkadulla oli paljon muitakin vaihtoehtoja: Seurahuone, Trinax, Maakunta, Itämeri ja aseman lähellä oleva ruokaravintola. Lähellä sijaitisivat myös ravintola Kristiina ja hotelli Turku. Kaksi ensimmäistä vuotta kuluikin paljolti ravintoloissa käynteihin.

Yliopisto-opiskelut olivat harjoittelua. Vasta kolmantena vuotena alkoivat opinnot tosissaan. Syynä opintoihin syventymiseen olivat Sundsvallin kovat työkesät sekä vaimoni tapaaminen. Molemmat motivoivat opiskelemaan pohjoismaisia kieliä. Opettajien tasoa ei voi kehua. Yliopiston opettajillahan ei ole pedagogista koulutusta,

Turun yliopistossa suoritettujen perustutkintojen jälkeen sain töitä opettajana Paraisilta kahdeksi vuodeksi. Koska työt loppuivat, niin oli suunnattava kurssi Ruotsiin, jossa siihen aikaan oli runsaasti kotikielen opettajan virkoja haettavana. Heräsin uuteen todellisuuteen Eskilstunassa. Kuljeskelin pitkin käytäviä viikkoja, ennen kuin pääsin vähitellen työn alkuun. Yksinäisyyttä ja tyhjyyttä korosti sekin, että olin ainut suomenkielinen opettaja Skogstorpin rehtorialueella. Taakkaa lisäsi se, että jouduin opettajaksi neljälle koululle. Oli vähän vaikea organisoida työtä, koska minulla ei ollut omaa autoa. Jouduin turvautumaan toisten apuun ja pyörään.

Aika nopeasti kohtasin ruotsalaisen rasismien. Paitsi suomen kielen heikko asema niin jouduin suoranaisen terrorin kohteeksi. Pyöräni varastettiin usein siitä huolimatta, että se oli sisätiloissa. Samoin kuulin jatkuvasti finnjävelhuutoja ja huutoja, mitä sinä täällä teet.

Koulu ei tehnyt mitään. Ei edes puhutellut oppilaita. Välillä kävin Suomessa auskultoimassa valmistautuakseni päteväksi opettajaksi. Samalla etsin töitä Suomesta, mutta niitä ei löytynyt. Ei auttanut muu kuin palata Ruotsiin. Tällä kerralla valitsin Upplands-Bron. Oletin maaseudulla olevan rauhallisia lapsia, mutta siellä vasta menoa ja meteliä riitti. Kahden vuoden päästä onnistuin saamaan töitä Tukholman Tenstasta luokanopettajana. Se olikin parasta aikaa lähes 10 vuoden Ruotsissa oleskelun aikana. Järjeringen koulun oppilaista ja opettajista noin puolet oli suomenkielisiä. Jouduin kuitenkin sieltä sitten jatkamaan Tenstan Kämpingen yläasteen opettajaksi ja seuraamaan oppilaitani sinne Järjeringestä. Olin ollut mukana taistelussa saada suomenkielistä opetusta myös yläasteella.

Kämpingen koulu oli täysin siirtolaisvaltainen. Siellä opiskeli yli sataa kansallisuutta ja opetettiin noin 60 kotikieltä. Jouduin kuitenkin erimielisyyksiin rehtorin kanssa moitittaessani koulun huonoa kuria ja järjestystä. Hän kehotti minua muuttamaan Suomeen.

Otin kehotuksen vakavasti. Kiersin vielä vuoden ajan viidellä eri koululla Tukholmassa. Omalla tavallaan sekin oli mielenkiintoista. Opetin oppilaita 6 vuodesta aina 50 vuoteen. Erittäin mielenkiintoista oli käydä opettamassa Tukholman juutalaisessa koulussa, joka oli tarkkaan vartioitu. Opiskelumotivaatio ja kuri olivat loistavat.

Ruotsi oli monessa suhteessa melkoinen pettymys. Nurja suhtautuminen suomalaisiin, rasismi ja ihmisoikeuksien polkeminen yllättivät. Kunnallisia suomalaisia kouluja ei saanut perustaa eikä saa vielääkään. Monien ponnistusten kautta pääsin kuitenkin palaamaan Suomeen.

9 789528 014812

www.bod.fi